

Наталія СОРОКО,
молодий науковий співробітник
Інституту інформаційних
Технологій і засобів навчання
АПН України

Сучасні підходи до формування інформаційної та комунікаційної компетентностей вчителів в країнах Східної Європи

Умови існування людства, що вступило в нове тисячоліття, вимагають висування нових пріоритетів, переходу до нової стратегії розвитку суспільства на основі знань та високоефективних технологій. В Указі Президента України **«Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій»** (Указ Президента України від 20.10.2005 № 1497/2005 "Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій"// Урядовий кур'єр. - 2005.- № 11(207)) наголошується, що одним із таких стратегічних пріоритетів державної політики має стати «розвиток в Україні інформаційного суспільства та впровадження новітніх інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя, діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування». До переліку завдань увійшли: «вжиття заходів до створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед з питань охорони здоров'я, освіти, науки, культури, довкілля».

Інформатизація освіти є однією з найважливіших складових державної програми розбудови інформаційного суспільства на основі впровадження сучасних новітніх інформаційних технологій в Україні.

При цьому одним з головних завдань освіти стає навчити учнів і студентів, зокрема майбутніх вчителів, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології.

З цього приводу виникає першочергова проблема комп'ютеризації загальноосвітніх навчальних закладів. На 2005 рік оснащення ЗНЗ комп'ютерною технікою (<http://www.osvita.org.ua/>) в середньому по Україні становило лише 43%, а рівень грамотності вчителів – 22%. Підключення ЗНЗ до Інтернету в цілому по Україні становило близько 15%. Відсоток міських шкіл, які підключені до Інтернету, - близько 19%, сільських – 10%.

За доповіддю Миколи Михайличенко, начальника відділу педагогічної освіти МОН України (http://www.mon.gov.ua/newstmp/20_07), на виконання Державної програми “Вчитель”, Меморандумів про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та корпораціями Intel Microelectronics Ukraine Ltd від 29 жовтня 2003 року і від 10 листопада 2005 року та Microsoft від 28 жовтня 2003 року, відповідно до Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, з метою координації діяльності вищих навчальних закладів I – IV рівнів акредитації, які здійснюють підготовку фахівців педагогічної освіти щодо методичної підготовки студентів для ефективного використання

комп'ютерної техніки у навчально-виховному процесі, були розроблені відповідні програми проведення педагогічних експериментів, визначено перелік вищих навчальних закладів та інститутів післядипломної педагогічної освіти. Питання навчання майбутніх вчителів інформаційно-комунікаційним технологіям за програмою "Intel® Навчання для майбутнього" під головуванням Міністра освіти і науки України Ніколаєнка С.М. розглядалося на засіданні колегії МОН 10 листопада 2005 року.

Програма продовжує діяти і в 2007 році. Вона складається з 12 модулів аудиторних занять (Intel® Навчання для майбутнього. – К.: Видавнича група ВНУ, 2004. – 416 с.), ґрунтується на методі навчальних проєктів. Заняття проходять у формі тренінгу, особливістю якої є активна позиція того, хто навчається, а засвоєння знань та навичок відбувається в процесі діяння, переживання. При цьому вчитель входить у роль учня, що дозволяє більш детально розібрати роботу над проєктом і відчувати проблеми, які можуть виникати в учнів при виконанні дослідження.

Також є ефективним те, що вчитель навчається інформаційно-комунікаційним технологіям (ІКТ) не на курсі з інформатики, а через свій фаховий предмет, що, на наш погляд, не тільки підвищує мотивацію навчання, а й допомагає зрозуміти як використовувати комп'ютерні засоби в навчальному процесі.

Слід відмітити роботу щодо інформатизації вчителів, що проводиться в м. Рівне.

Так 3 липня 2003 року Рівненський ВЦ гостинно відкрив двері для 28 вчителів області, слухачів курсів при Рівненському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти.

Семінар: "Методика використання телекомунікаційних технологій при вивченні іноземних мов на уроці та в позаурочний час", підготовлений для вчителів іноземних мов, став логічним продовженням співпраці РВЦ та РОППО як організацій партнерів. В ході семінару учасники мали нагоду ознайомитись з роботою ВЦ/ ІАТР-4, їм були запропоновані елементи тренінгу з використання методики проєктних робіт на прикладах участі в міжнародних програмах Кідлінк, Айорн (<http://www.learn.org/>), запропоновано тренінги з організації пошуку інформації в мережі Інтернет. Учасники семінару обговорили в рамках "круглого столу" досвід роботи віртуальних клубів за інтересами Центру Міжнародних Зв'язків ЗОШ № 15, проєкт Учнівська Консультативна рада ВЦ.

Вчителі області мали змогу ознайомитись з матеріалами семінару "Вивчення мови за допомогою комп'ютерних програм, що проходив у м. Київ для випускників програм освітніх обмінів /ACCELS 29-30 травня 2003 р., учасницею якого була координатор РВЦ Олена Франчук.

Учні, котрі протягом квітня-червня 2003 р. відвідували Школу веб-дизайну при РВЦ, продемонстрували учасникам семінару свої веб-сторінки. Вчителі області мали нагоду дізнатись про програму для створення Медіа центрів в школах м. Рівне, та про роль РВЦ у її успішному виконанні. Не обминули семінар своєю увагою і ЗМІ- Рівненський обласний телеканал

Рівне-1 підготував відеорепортаж, а журналісти шкільних газет взяли інтерв'ю у присутніх щодо стану комп'ютеризації в містах і селах області. (http://cen.iatp.org.ua/virtual/chern/nov6_03_tren_chern.html).

Щодо безперервного підвищенні рівня інформаційної компетентності вчителів слід зауважити на перспективах дистанційного навчання.

За оцінками російських фахівців (Образование без границ. //Материалы II Всероссийской конференции по дистанционному образованию.- М., МЭСИ, 1997.) в Росії освітній ринок дистанційного навчання щодо послуг базової вищої освіти приблизно дорівнює потребам освіти за денною формою навчання. Існує також значна потреба щорічної перепідготовки кадрів, вагома частина яких є потенційними споживачами послуг дистанційних форм навчання.

Цікавий досвід щодо дистанційного навчання вчителів інформаційним та комунікаційним технологіям ближнього зарубіжжя, наприклад Польщі.

Так кафедра Інформаційної Освіти Шльонського Університету м. Чехи у січні 2004 р. створила Інтернет-сервіс – освітній портал "Ерудит" на базі платформи PHP-Nuke (<http://erudyta.filus.edu.pl>) –, що має надавати допомогу вчителям, методистам, працівникам просвіти, учням і студентам. На сайті можна безкоштовно знайти конспекти уроків і сценарії занять з використанням ІКТ, педагогічні програмні засоби для комп'ютерної підтримки різних шкільних предметів, електронну педагогічну енциклопедію, новини друкарських видань, гіперсилки на найбільш цікаві та важливі освітні Інтернет-ресурси, фотогалерею зі знімками уроків у комп'ютерному класі, що проводилися студентами порталу "Ерудит".

Проаналізував ситуацію за вищезазначеною проблемою (Ledychowski Z., Propozycja nowego programu ramowego w zakresie technologii informacyjnej w uczelniach pedagogicznych – komentarz uczestnika prac zespору autoriw [w:] Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Kształcenie zdalne, uwarunkowania, bariery, prognozy. J. Migdachek (red.), B. Kodzierska, Krakow 2003. – 122 s. Smyrnova-Trybulska E. Aktualny stan przygotowania nauczycieli szkół rynnych szczebli do wykorzystania TI w procesie nauczania na przykladzie Wojewodztwa Polskiego. [w:] Informatyka w Edukacji i Kulturze. A.Mitas (red.), Cieszyn 2004. 45 s.), співробітники центру "Ерудит" запропонували програму дистанційного курсу (ДК), що може викладатися у всіх напрямках вищої педагогічної освіти очної та заочної форми навчання, а також у межах підвищення кваліфікації вчителів. Ця програма розрахована на 30 годин і складається з таких навчальних модулів:

1. Інноваційні методи навчання, зокрема, метод проектів.
2. Мультимедійний комунікат, структура поняття.
3. Принципи конструктивістської та когнітивістської теорій навчання.
4. Основи методики дистанційного навчання.
5. Платформи дистанційного навчання, огляд, порівняльна характеристика, досвід, приклади використання.

6. Основи обслуговування та використання платформи Moodle (інсталяція, наповнення змістом, початок роботи, управління курсами).

До ДК для загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ), що мають розробити студенти центру, ставляться такі вимоги (Chodnicki J. Ocenianie w nowej szkole CODN, Warszawa 1998 [w:] Hojnacki L. Bliskie kontakty ze zdalnym nauczaniem. Miejsce platformy zdalnego nauczania w stacjonarnym kształceniu nauczycieli [w:] Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Internet w procesie kształcenia, J. J. Migdałka (red.), В. Kędzierska. Krakow 2004. – 185 s.):

- Наявність інтерфейсу, допомоги і документації рідною мовою;
- Врахування реальних можливостей тих, хто навчається, а саме: повне, просте обслуговування на будь-якому комп'ютері з будь-якою операційною системою та вільним підключенням до мережі, без необхідності інсталяції спеціального програмного забезпечення і обладнання;
- Врахування реальних технічного і фінансового станів школи, а саме, бажано, щоб це було дешеве навчальне середовище, або краще безкоштовне, що має просту інсталяцію щодо операційної системи комп'ютерів школи, мала досить низькі вимоги до обладнання і пропускної можливості мережі;
- Врахування того, що є необхідним вчителю, а також його можливостей, а саме: легке управління змістом і користувачами, легка комунікація в ДК, можливість швидкого створення документів, простого відкриття доступу для користувачів, упорядкування і опису різних типів даних, також і мультимедійних;
- Функціональна еластичність, а саме: платформа повинна мати можливості розширення і поповнення компонентами залежно від запиту, вмінь і знань тих, хто навчається в ДК, та вчителя;
- Доступність інструментів, що дають можливість і підтримують комунікацію між користувачами;
- Врахування педагогічних вимог, а саме інструментів, що дають можливість підтримувати елементи процесу навчання, специфічних для ЗНЗ.

В Чехії взагалі передбачається, що майбутні вчителі ще при навчанні в ЗНЗ отримають такий рівень знань з інформатики, який надає їм можливості в старших класах проходити профільне навчання дистанційно через мережу Інтернет.

Так на чеському порталі tutor.cz пропонуються дистанційні курси гуманітарного профілю для майбутніх вчителів середніх шкіл, які розраховані на учнів профільних класів ЗНЗ.

1. Щодо дистанційного навчання вчителів інформаційним та комунікаційним технологіям в Україні, то у 2005 році розпочав роботу безкоштовний ДК “Користувач Інтернет” (<http://rbf.civicua.org>), розрахований на освітян, службовців та всіх, хто бажає навчитися корисної роботи в Інтернет-мережі.

Складається з 10 тем:

1. Комп'ютерні технології
1. Підключення до Internet
2. Робота з оглядачем Internet Explorer
3. Пошук інформації в Internet
4. Робота з поштою
5. Робота з менеджерами зачакки
6. FTP –сервіси
7. Chat – сервіси, ICQ
8. Елементи web-дизайну
9. Поняття безпеки в Internet

У курсі дається корисна інформація щодо різних Інтернет-технологій, матеріал подається у доступній формі, курс гнучкий у користуванні, має дружній інтерфейс, але, на жаль, не використовуються інтерактивні технології навчання – немає зворотного зв'язку з тьютором курсу. Якщо виникають труднощі з виконанням практичних завдань, а тьютор не відповідає на запитання, виникають проблеми з придбанням навиків, що передбачаються програмою курсу і втрачається мотивація у слухачів. Тести перевіряють вибірккові знання з термінологічної бази курсу, але не закріплюють знання і вміння слухача як “користувача Інтернет”. Теми курсу включають від 3 до 7 підтем різного обсягу, а тест за кожною темою пропонується лише один – підсумковий, на який слухач має спробувати відповісти тільки два рази.

На наш погляд, можна виділити три основних тенденції навчання вчителів інформаційно-комунікаційним технологіям:

1. Проведення тренінгів (“Intel® Навчання для майбутнього”), при яких учитель навчається інформаційно-комунікаційним технологіям у ролі учня через свій фаховий предмет.
2. Проведення практичних семінарів або майстер-класів, при яких учасники не тільки відпрацьовують отримані навички, а й діляться досвідом проведення уроків із використанням ІКТ.
3. Впровадження дистанційної форм навчання, при якій вчителі й студенти мають змогу спілкуватися з всесвітньо відомими науковцями та викладачами, набувати нових знань, підвищувати кваліфікацію, збагачувати світогляд, не залишаючи свого робочого місця.

Література

1. Указ Президента України від 20.10.2005 № 1497/2005 "Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій" // Урядовий кур'єр. - 2005.- № 11(207).
2. Intel® Навчання для майбутнього. – К.: Видавнича група ВНУ, 2004. – 416 с.
3. Образование без границ. //Материалы II Всероссийской конференции по дистанционному образованию.- М., МЭСИ, 1997.

4. Ledychowski Z., Propozycja nowego programu ramowego w zakresie technologii informacyjnej w uczelniach pedagogicznych – komentarz uczestnika prac zespołu autorów [w:] Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Kształcenie zdalne, uwarunkowania, bariery, prognozy. J. Migdachek (red.), B. Kodzierska, Krakow 2003. – 122 s.
5. Smyrnova-Trybulska E. Aktualny stan przygotowania nauczycieli szkolnych do wykorzystania TI w procesie nauczania na przykładzie Województwa Polskiego. [w:] Informatyka w Edukacji i Kulturze. A.Mitas (red.), Cieszyn 2004. 45 s.
6. Chodnicki J. Ocenianie w nowej szkole CODN, Warszawa 1998 [w:] Hojnacki L. Bliskie kontakty ze zdalnym nauczaniem. Miejsce platformy zdalnego nauczania w stacjonarnym kształceniu nauczycieli [w:] Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Internet w procesie kształcenia, J. J. Migdałka (red.), B. Kędzierska. Krakow 2004. – 185 s.

Інтернет-посилання

<http://www.osvita.org.ua/>

http://www.mon.gov.ua/newstmp/20_07

<http://www.learn.org/>

http://cen.iatp.org.ua/virtual/chern/nov6_03_tren_chern.html

<http://rbf.civicua.org>

<http://erudyta.filus.edu.pl>